สังคมชนบทไทยและญี่ปุ่น : ทัศนะเกี่ยวกับฐานะของสตรี

ดร. สุนทร ลักกิตโร*

๑. บทนำ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของบทความนี้คือการเปรียบเทียบฐานะทางสังคมของสตรีในชนบทของไทยและญี่ปุ่นและสืบสาวหาสาเหตุที่มีผลต่อฐานะทางสังคมซึ่งอาจสูงต่ำไม่เท่ากัน ฐานะทางสังคมของสตรีเป็นปัจจัยหนึ่งของระบบทางสังคม ดังนั้น จึงต้องนำมาเปรียบเทียบเป็นส่วนหนึ่งของระบบรวม นอกจากจะเทียบฐานะของสตรีต่อบุรุษแล้วยังจะต้องพิจารณาอีกว่าสตรีอยู่ในตำแหน่งใด และรวมกันในแบบใดของลักษณะทางสังคมทั้งหมด ถ้าเราอยากจะเปรียบเทียบฐานะของสตรีแล้วประเด็นที่ว่าลักษณะขององค์กร ซึ่งเป็นคุณสมบัติของสังคมกับองค์ประกอบต่าง ๆ นั้นได้มีข้อกำหนดของสตรีไว้ในรูปเช่นไรหรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าการค้นหาฐานะทางสังคมของสตรีในไทยและญี่ปุ่นนั้นจึงน่าจะเป็นการเปรียบเทียบสังคมทั้งสองนั่นเอง

เดิมทีเดียวฐานะของสตรีจะมีอยู่ ๒ ประการ ประการแรก เป็นหลักการด้านสิทธิของเพศแม่ ซึ่งในสมัยดึกดำบรรพ์ หรือสมัยโบราณนั้นเนื่องจากไม่ทราบชัดเจนว่าใครเป็นพ่อ ซึ่งต้องสืบสาวต้นกำเนิดมาจากแม่ ดังนั้นเพศหญิงจึงได้รับการยกย่องในฐานะผู้ให้กำเนิดแต่เพียงผู้เดียว และสตรีกลายเป็นผู้ปกครอง ประการที่สอง เป็นหลักการทางด้านทรัพย์สิน การที่มีการจำกัดเสรีภาพของสตรีนั้นก็เพราะว่าเพศชายจะสั่งสมทรัพย์สินและมีความต้องการจะมอบให้แก่บุตรของตนมากกว่าบุตรของพี่สาวหรือน้องสาว ประการที่สาม เป็นหลักการทางเศรษฐกิจซึ่งจะกำหนดฐานะจากเพศหญิงหรือเพศชายที่เป็นผู้จัดหารายได้หรือผู้ผลิตอาหาร ข้อพิจารณาเกี่ยวกับหลักการเหล่านี้จะไม่นำมากล่าวถึงในที่นี้แต่ยังมีข้อสงสัยว่าหลักการเหล่านี้จะทำให้เรากำหนดฐานะของสตรีได้ยาก เงื่อนไขเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุรุษและสตรีนั้นมีอยู่มากมาย ดังนั้นการเน้นเฉพาะประเด็นใดประเด็นหนึ่งจึงเป็นเรื่องที่อันตราย ในบทความนี้เราจะไม่พยายามหาด้านเหตุที่ทำให้ฐานะของสตรีสูงหรือต่ำ

* (Ph.D., Social Engineering) ดร. สุนทร ลักกิตโร, กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แต่จะเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเราจึงกล่าวถึงฐานะทางบทบาทหน้าที่มากกว่าฐานะที่เป็นมาในประวัติศาสตร์ (การพิจารณาแบบ synchronic มากกว่า diachronic)

แต่การเปรียบเทียบนั้นจำจะต้องมีเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น การเลือกการมีส่วนร่วมทางสังคมหรือการพัฒนาทางการศึกษาที่ใช้ในการเทียบฐานะของสตรีญี่ปุ่นและยุโรป ซึ่งพบว่าฐานะของสตรีในชนบทญี่ปุ่นยังต่ำอยู่มาก เมื่อนำมาเทียบกับฐานะสตรีในชนบทไทยแล้วก็จะต้องหาเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา สำหรับฐานะของสตรีในประเทศไทยนั้นจะมีหลักการอยู่ 2 ประการ De Young กล่าวว่าอำนาจของสตรีในเกษตรกรไทยสูงมากเพราะสตรีมักเป็นตัวแทนของครอบครัวในการเข้าร่วมประชุมของหมู่บ้านและนำสินค้าไปขายในตลาด ซึ่งมีบทบาทด้านรายได้สูง และเก็บรักษาเงินตรา แต่ Benedict กล่าวว่าไทยเป็นสังคมที่ปกครองโดยผู้ชาย เพราะการแข่งขันชักว่าวนั้นจะเน้นข้อได้เปรียบทางร่างกายของผู้ชาย ส่วนคำพูดที่ว่า "ชายข้าวเปลือกหญิงข้าวสาร" ไม่ได้กล่าวถึงกำลังการผลิตของสตรีแต่กลับกล่าวถึงคุณสมบัติการเจริญพันธุ์ของผู้ชาย นอกจากนั้นในประเทศไทยจะถือว่าผู้ชายจะคบหากันในเฉพาะ "เวลาที่เหมาะสม" แต่สตรีจะต้องเชื่อฟังไป "ตลอดชีวิต" สำหรับกิจกรรมทางศาสนานั้นการแบ่งแยกระหว่างเพศจะเน้นความได้เปรียบของผู้ชาย ความเข้าใจในหลักการทั้งสองดูเหมือนจะขัดแย้งและตรงกันข้ามต่อกัน แต่ความจริงแล้วจะเป็นเพียงการกล่าวถึงแง่มุมที่ต่างกันของสตรีและบุรุษเท่านั้น ดังนั้นถ้าเราไม่กำหนดหัวข้อเปรียบเทียบหรือเนื้อหาที่พิจารณาไว้ล่วงหน้าแล้วก็อาจจะได้ผลต่างกันแม้กำลังพูดในสังคมเดียวกันก็ตาม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนั้นเราไม่มีมาตรฐานทั่วไปที่จะเปรียบเทียบฐานะของสตรีกันได้แต่อย่างใด

เพื่อความสะดวกในที่นี้เราจะแบ่งความสัมพันธ์ของบุรุษและสตรีออกเป็น 3 ส่วนเพื่อเทียบฐานะของสตรีในชนบทของไทยและญี่ปุ่น ความสัมพันธ์ 3 ส่วน ในที่นี้คือ ส่วนแรก เป็นภาพรวม ส่วนที่สอง เป็นระบบทางครอบครัวและเครือญาติ และส่วนที่สาม เป็นบทบาททางเศรษฐกิจ

๒. ลักษณะภาพรวม

"จารีตประเพณีในระดับใหญ่" ที่ให้ผลกระทบต่อระบบสังคมในชนบทจากภายนอกและกลายเป็นลักษณะเด่นนั้นอาจยกเอาปรัชญาทางลัทธิขงจื้อของญี่ปุ่นและทัศนะทางศาสนาพุทธแบบหินยาน ในประเทศไทยขึ้นมาได้ ในหัวข้อนี้เราจำเป็นต้องพิจารณาว่าลักษณะภาพรวมจะมีลักษณะอย่างไรต่อระบบสังคมชนบท จะใช้บทบาทของสตรีอย่างไรและร่วมอยู่ในระบบทั้งหมดได้อย่างไร

คนไทยซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีจะมีลำดับขั้นต่าง ๆ ตาม "อำนาจของกรรมที่จะทำให้เกิดผล" และ "การหลีกรี้จากความทุกข์" ซึ่งเป็นการยึดถือว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะอยู่ในฐานะตามบุญกรรมของตน ถ้ามีบุญมากแล้วก็จะมีความทุกข์น้อย และจะมีคนที่มีอำนาจเหลือล้นเหนือผู้อื่นที่จะชี้นกเป็นนกชี้ไม้เป็นไม้ได้ แต่สำหรับคนโดยทั่วไปแล้วจะต้องใช้ความพยายามกันเป็นอย่างสูง ยิ่งไปกว่านั้นความพยายามที่ได้สะสมมาอาจถูกทำลายไปได้ด้วยอำนาจของธรรมชาติอย่างอื่น สำหรับผลกรรมของคนและอิสระจากความทุกข์นั้นจะเป็นสิ่งที่มีอำนาจปกครองสัตว์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตในระดับล่างสุด ทั้งคนและสัตว์ต่างก็เป็นสิ่งที่มีชีวิตอยู่ในโลก แต่คนเอาชนะธรรมชาติได้ สามารถแสดงหาอาหารได้โดยไม่ต้องหลงทางอยู่ในบ่า กฎเกณฑ์ ของจักรวาลเช่นนั้นจะขึ้นอยู่กับกฎของ "บุญ" และ "บาป" ซึ่งเป็นกฎที่ปกครองระบบสังคมของผู้คนด้วย กรรมของคนที่มั่งคั่งจะมีผลมากกว่ากรรมของคนยากจนและมีอิสระต่อความทุกข์มากกว่าคนที่ยากจน ตามผลบุญที่ใหญ่หลวงของเขา เขาอาจออกคำสั่งให้คนขับรถพาไปยังสถานที่ราชการได้ แต่ชาวนาจะต้องแบกเบื้อนโคลนตมในขณะที่เดินทางไปยังไร่นา แล้วก็ยังมีญาติพี่น้องและข้าทาสบริวารที่มีมากจนอยู่อาศัยในบ้านของชาวนาได้ไม่หมด แล้วเขาก็แจกจ่ายเงินทองและทรัพย์สินให้บุคคลเหล่านี้อย่างไม่เสียดายและจะมีความโลภไม่ได้ คนใช้ของเขามักจะได้รับการอุปถัมภ์ดีกว่าลูกหลานของชาวนา ในงานแต่งงานของลูก ๆ นั้น จะมีพิธีใหญ่โตและทำบุญให้แก่วัดเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้คนจะมีฐานะเป็นระดับชั้นทางสังคมตามบุญกรรมใน "อำนาจของกรรมที่จะทำให้เกิดผล" และ "การหลีกรี้จากความทุกข์"

แต่ระบบสังคมของไทยไม่ทำให้ผู้คนตกอยู่ในฐานะหนึ่งฐานะใดอย่างตายตัว แต่ละผู้คนอาจเกิดมาในฐานะดีหรือไม่ดีก็ได้ตามระดับบุญกรรมในชาติก่อน แต่ผู้คนก็ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวนาไปตลอดชีวิต ชาวนาอาจเป็นรัฐมนตรีได้เช่นเดียวกับการที่กษัตริย์ในอดีตที่ฐานะตกมาเป็นทาสก็ได้ชีวิตในสังคมจะเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ฐานะที่สูงขึ้นหรือต่ำลง ระดับชั้นทางสังคมจะคงที่แต่ผู้คนหรือลูกศิษย์ลูกหาอาจเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ คนในระดับล่างสุดก็อาจก้าวสู่ฐานะที่สูงกว่าเจ้าผู้ครองนครก็ได้ เช่นโดยการเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ และกลายเป็นพระสงฆ์สมณศักดิ์สูง และอาจก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงส่งได้โดยปฏิบัติตามกฎของการถือสันโดษและไม่ยินดียินร้ายต่อลาภยศสรรเสริญ แต่กระนั้นการเคลื่อนที่ทางสังคมก็ยังมีขอบเขตจำกัด ผู้คนจะมีอายุอยู่ไม่เพียงกี่สิบปีและต้องกินนอน และทำงานในช่วงนั้น ดังนั้นจึงอาจได้ "ผลแห่งกรรม" ที่เกิดมาใหม่ในชาติหน้าด้วยฐานะสูงตามกรรมดี และหลีกเร้นจากความทุกข์ยากไปได้

วิธีการยกระดับทางสังคมเช่นนี้จึงต้องการคนที่มีความสามารถและมีผู้คนเข้าไปพึ่งใบบุญ คนในฐานะตำแหน่งสูงจะมีความเมตตากรุณาต่อผู้ที่มีฐานะต่ำกว่า มีความใจกว้าง และแบ่งปันสิ่งของให้ ส่วนผู้ที่ไม่ได้ตอบสนองความต้องการทางสังคมจะกลายเป็นคน "ใจน้อย" และสูญเสียลูกน้องบริวาร ส่วนผู้ที่สามารถให้ผลตอบแทนได้เพียงพอจะได้รับการเคารพในนามของ "ผู้ใหญ่" และจะมีลูกน้องบริวารอยู่มาก ในกรณีที่มีการรวมกลุ่มนั้น ลักษณะเด่นที่สำคัญที่สุดคือมีบุคคลหนึ่งที่รวบรวมทรัพย์สินและแจกจ่ายให้แก่ผู้อื่นด้วยความเมตตากรุณา ถ้ามีทุนมากแล้วกลุ่มก็จะใหญ่ขึ้น คราวนี้เราก็มาดูกันว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์นั้นจะเป็นอย่างไร มีคำพูดอยู่ว่า "ถ้าไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่แล้วจะสูญเสียความรักและถ้าผู้น้อยไม่พอใจต่อความเมตตากรุณาแล้วก็จะเลิกเชื่อฟัง" ข้อเท็จจริงเช่นนี้ยังเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างเบื้องบนและเบื้องล่างหรือผู้พึ่งและผู้ตาม การที่ผู้ตามจะติดสอยห้อยตามผู้นำนั้นก็เพราะว่าได้รับผลตอบแทนและผู้นำให้ความเมตตาต่อผู้ตาม ก็เพราะผู้ตามคอยรับใช้อยู่ เมตตากรุณาจะแลกเปลี่ยนกับการรับใช้และการรับใช้จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของความเมตตากรุณา กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายจะเป็นหน้าที่ร่วม ผู้ที่ได้รับอุปถัมภ์จะได้รับความเมตตากรุณาหรือไม่นั้นจะเป็นอิสระของผู้นำ และถ้าไม่ได้รับความเมตตากรุณาแล้วผู้ตามก็จะเลิกติดสอยห้อยตาม ดังนั้นความสัมพันธ์ทางสังคมจึงหมดสิ้นไป ในกรณีที่ผู้ได้รับอุปถัมภ์เกิดการตกอับนั้นจะมีสภาพต่างจากการไม่ได้รับผลตอบแทน ตามหลักการของหน้าที่แต่เพียงอย่างเดียว ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามเช่นนี้ในสังคมไทยมักจะขาดแนวความคิดด้านหน้าที่ในผู้ตาม และมักขาดตอนไปชั่วขณะและเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าสังคมไทยเป็น Loosely Structured Society ได้เพราะเหตุนี้ประการหนึ่ง

แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามในญี่ปุ่นจะมีความต่อเนื่อง มีการเน้นหน้าที่ของผู้ตามและติดแน่นเป็นลักษณะทางชนชั้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสังคมไทยมีลักษณะทางชนชั้นที่ไม่ตายตัว เมื่อดูตามสัมพันธ์แบบชนชั้นในประวัติศาสตร์ของสังคมญี่ปุ่นแล้ว ในระยะแรกของระบบฟิวดัลนั้น เจ้าผู้ครองนครปกป้องบริวารในความกรุณาและหน้าที่ตอบแทนคือบริวารจะต้องอุทิศตนในเวลาสงครามหรือเวลาปกติ ความสัมพันธ์เช่นนั้นจึงเป็นหน้าที่ต่อกัน เช่น ผู้ครองนครรับรองสิทธิหรือให้ที่ทำกินและบริวารจะมีหน้าที่ทางการทหารหรือทางเศรษฐกิจ มีคำกล่าวอยู่ว่า "การดูแลคนที่ไม่มีผลตอบแทนนั้นจะขาดทั้งความกล้าหาญและความจงรักภักดี" ซึ่งความเมตตาจะแลกเปลี่ยนกับความจงรักภักดี ในตอนปลายของสมัยฟิวดัลนั้น หน้าที่จะเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับความเมตตาเช่นเดียวกัน แต่

เมื่อสังคมขาดเสถียรภาพจนยากที่จะให้ผลตอบแทนเพื่อเร่งเร้าทางหน้าที่ต่อกันในตอนนี้จึงเป็นหน้าที่คงที่ที่ผูกแน่นต่อตัวบริวารเท่านั้น และจริยธรรมแบบขงจื้อจะทำให้เกิดการแบ่งแยกทางฐานะมีการจัดระบบและเน้นระเบียบของฐานะทางสังคมเช่นนี้ กล่าวคือจะมีการแบ่งแยกชนชั้นและหน้าที่ของบริวารคือความจงรักภักดีและความเชื่อฟังซึ่งเป็นจริยธรรมของสังคมนักรบซามูไรมาแต่เดิม ภาพรวมเช่นนี้ก็ไม่ได้เสื่อมสลายไปเมื่อสิ้นสมัยฟิวดัลและเข้าสู่สมัยเมจิ แต่กลายเป็นจริยธรรมของประชาชนที่ค้ำจุนรัฐนิยมแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งแพร่หลายไปยังทุกส่วนของประเทศ

จริยธรรมแบบขงจื้อที่เน้นการจงรักภักดีและการเชื่อฟังจะเกี่ยวข้องกับความเมตตาและความกรุณา อย่างไรก็ตามสิ่งนั้นไม่ได้เป็นเพียงศีลธรรมที่ตอบแทนความเมตตาเพียงอย่างเดียว แต่จะกินความมากกว่านั้นและเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการกำหนดฐานะสูงต่ำทางสังคม ถ้ากล่าวถึงแต่เมตตาและกรุณาแล้ว ปรัชญาทางศาสนาพุทธของไทยก็มีการแนะแนวความคิดนี้ก็เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดในระบบค่านิยมของสังคม "เมตตา กรุณา กตัญญูกตเวที" เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าและเป็นศีลธรรมที่ผู้คนจะต้องรักษาไว้ เมตตาเป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณาเป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมตตากรุณาเป็นสิ่งที่สำคัญต่อชีวิตในสังคม เนื่องจากผู้คนมีชีวิตร่วมแบบพึ่งพากัน ดังนั้น เราจึงต้องมีเมตตากรุณาต่อคนที่มีความทุกข์ และควรช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ความเมตตาของผู้คนจะได้รับการรับรู้เป็นบุญคุณ ส่วนกตัญญูเป็นความรู้สึกขอบคุณต่อผู้อื่นและกตเวทีเป็นการตอบแทนบุญคุณความเมตตากรุณาของผู้อื่น

ดังนั้นความกรุณาจึงมีทั้งความกรุณาของสามี พ่อแม่และสังคม คราวนี้จะมาดูความคิดเกี่ยวกับบุญคุณระหว่างพ่อแม่กับลูก ชาวไทยเป็นประชาชนที่เคร่งต่อศาสนาเป็นอันมาก จะมีกิจกรรมทางศาสนามากในเทศกาลตลอดปีหรือในชีวิตของแต่ละคน รวมทั้งจะมีผู้คนจำนวนมากเข้าวัดเพื่อฟังธรรม "บุญคุณของพ่อแม่" จะได้กล่าวไว้ดังนี้ "ดูกรท่านผู้สดับตรับฟังธรรมทั้งหลาย การฟังธรรมคงจะเกิดผลบุญเป็นอย่างมากการสดับฟังธรรมนั้น ความจริงแล้วเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา บิดามารดาเป็นผู้ที่ได้รับการเคารพสูงสุด บิดามารดาเป็นผู้ที่บุตรควรเคารพบูชามากที่สุด บิดามารดารัก เลี้ยงดู และให้การศึกษาต่อบุตรและมอบทุกสิ่งทุกอย่างให้เพื่อที่ลูกจะเลี้ยงตัวเองได้ การเลี้ยงดูบุตรของพ่อแม่นั้นจะมีอยู่ 5 ประการคือ ประการที่หนึ่งไม่ให้บุตรประพฤติในทางมิชอบ ประการที่สองแนะนำบุตรให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ชอบที่ควร ประการที่สาม สั่งสอนวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้ ประการที่สี่ จัดหาคู่ครองที่เหมาะสมให้และประการที่

ห้า มอบทรัพย์สินให้ในเวลาอันสมควร เราควรจะเคารพบูชาบุคคลที่ช่วยเหลือและแนะนำเช่นนี้เยี่ยงบิดามารดาจริง ๆ

เมื่อพิจารณาบุญคุณของบิดามารดาในกรณีของญี่ปุ่นแล้วประการที่สำคัญที่สุดคือ บุญคุณที่ได้เลี้ยงดูมาแต่เล็ก ประการที่สองคือ การจัดหาสามีหรือภรรยาให้ และประการที่สามคือ การมอบมรดกซึ่งผู้ที่ได้รับมรดกจากบิดามารดาคงจะต้องถือว่าบิดามารดามีบุญคุณมากเป็นพิเศษ เมื่อเมื่อดูรายละเอียดของบุญคุณแล้วในประเทศไทยนั้นจะเน้นหนักทางการแนะแนวในกิจกรรมทางศาสนา แต่ความแตกต่างที่สำคัญก็ขึ้นกับรายการโดยละเอียดอีกด้วย ในประเทศไทยนั้นมักจะสั่งสอนกันว่า "อย่าลืมบุญคุณ" แต่ไม่ได้เน้นความลึกหรือความไม่จำกัดของบุญคุณ ซึ่งเมื่อเทียบกันแล้วในญี่ปุ่นจะเน้นความไม่จำกัดของบุญคุณ "ภูเขาและมหาสมุทรจะมีเขตจำกัด แต่บุญคุณของบิดามารดาจะไม่มีข้อจำกัด" "บิดามารดาเป็นผู้เลี้ยงดู ครูอาจารย์เป็นผู้แนะหนทาง จึงมีบุญคุณอย่างล้ำลึกและควรให้การเคารพเป็นอย่างสูง" "บุญคุณของบิดามารดาไม่มีเขตจำกัดดังดินและฟ้า" "บุญคุณเหล่านี้จะสูงกว่าภูเขาและลึกกว่ามหาสมุทร" "ดังนั้นบุตรธิดาจึงต้องเชื่อฟังและทดแทนคุณของท่านอยู่เสมอ"

พ่อแม่เป็นผู้ที่ทำบุญคุณก่อน ลูกๆมีความรู้สึกต่อเรื่องนี้และทดแทนบุญคุณในตอนหลัง ในกรณีของไทยนั้นการทดแทนบุญคุณของบิดามารดา จะมีอยู่ 5 ประการคือ ประการที่หนึ่ง เลี้ยงท่านตอบ ประการที่สอง ช่วยเหลืองานของบิดามารดา ประการที่สาม ไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของบิดามารดาและญาติพี่น้อง ประการที่สี่ เป็นผู้ที่ทำตัวสมควรแก่การรับมรดก และประการที่ห้า เมื่อท่านล่วงลับก็ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ส่วนการทดแทนบุญคุณในญี่ปุ่นนั้นจะมีประการแรก เชื่อฟังคำสั่งสอนของท่าน ประการที่สอง มานะพยายามเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ประการที่สาม เลี้ยงดูท่านตอบ ประการที่สี่ ให้กำเนิดบุตรธิดา ซึ่งพบว่าการเคารพนับถือ การรักษาชื่อเสียงและการเลี้ยงดูต่างเป็นเรื่องที่ยอมรับกันในทุกสังคม ความแตกต่างเบื้องต้นก็คือ ในญี่ปุ่นนั้นการเชื่อฟังซึ่งเป็นการตอบแทนพระคุณอย่างหนึ่งจะเป็นการเรียกร้องของบิดามารดาให้เด็กเชื่อฟังตนอย่างสมบูรณ์และจะรวมถึงขอบเขตว่าเด็กจะประพฤติตามความคิดของตนเองไม่ได้ในประเทศไทยนั้นก็มีการแบ่งที่สูงที่ต่ำจะต้องเคารพต่อบิดามารดาครูอาจารย์และผู้อาวุโสจะไม่ใช้คำหยาบและมีกิริยาวาจาเรียบร้อยถูกต้อง แต่ไม่มีการกำหนดวิธีการทดแทนพระคุณแบบที่ไม่ทำให้บิดามารดาเสียความรู้สึก เช่น "การทำให้เป็นพิธีการ" หรือ "จะต้องเชื่อฟังพ่อแม่ทุกอย่างและไม่ขัดขืน"

ในประเทศไทยนั้น ความคิดเกี่ยวกับบุญคุณและการทดแทนบุญคุณนั้นเป็นเรื่องที่

สั่งสอนกันในศาสนาพุทธและเป็นค่านิยมทางสังคมที่สำคัญ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรจะเป็นหน้าที่สองด้าน มีการเทศน์สั่งสอนทั้งหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร บุตรแต่ละคนจะถือว่าหน้าที่ของบิดามารดาจะเป็นบุญคุณและหาทางตอบแทน และในปรัชญาของศาสนาพุทธนั้นมักจะเน้นความเมตตากรุณาของผู้ใหญ่มากกว่าหน้าที่ของผู้น้อยและผู้น้อยควรจะเชื่อฟังตามความเมตตากรุณาของผู้ใหญ่ แต่ในญี่ปุ่นนั้นพฤติกรรมของบิดามารดาต่อเด็กมักจะถือกันว่าเป็น "บุญคุณที่สร้างขึ้นด้วยความชอบพอเป็นพิเศษ" และมีการกล่าวถึงความไม่มีขอบเขตและความวัดไม่ได้ของบุญคุณไว้ด้วย ดังนั้นบุตรจึงเป็นหนี้บุญคุณอยู่อย่างไม่มีขีดจำกัด และไม่สามารถทดแทนบุญคุณได้จนหมดสิ้น ดังนั้น "บุญคุณมีความลึกไม่จำกัด ดังนั้นหน้าที่ตอบแทนบุญคุณจึงไม่จำกัด แต่ในกรณีนั้นบุญคุณเป็นสิ่งที่ได้รับมาก่อน กล่าวคือ ผู้มีบุญคุณจะมีแต่สิทธิและผู้รับบุญคุณจะมีแต่หน้าที่" ดังนั้นจึงเป็นความสัมพันธ์ด้านเดียวมากกว่าหน้าที่สองทาง ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของชนชั้นแบบผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองที่คงที่คล้ายกับระบบฟิวดัล

ในญี่ปุ่นนั้นระเบียบทางชนชั้นแบบผู้ปกครองผู้ถูกปกครองหรือระหว่างบิดามารดากับบุตรเช่นนี้จะขยายไปถึงเพศหญิงและเพศชายด้วย กล่าวคือ "บุญของการเชื่อฟัง 3 ประการ" เป็นระเบียบกำหนดมาจากทางสตรีเพศ ศีลธรรมแบบลัทธิขงจื้อจะมีปรัชญาว่า "พ่อเป็นทางสวรรค์ ลูกเป็นทางดิน ชายเป็นผู้จัดการภายนอกเทียบได้กับท้องฟ้าหรือความสว่าง และหญิงเป็นผู้จัดการภายในเทียบได้กับดินหรือความมืด" และ "การแบ่งงานระหว่างผู้สั่งกับผู้ตามนั้นจะมีหนทางที่แตกต่างกันในพ่อแม่ บุตร พี่ชายน้องชาย สามีและภรรยาซึ่งจะมีการรวมไว้เป็นจริยธรรม 5 ประการของผู้ใหญ่ และผู้น้อย" อันเป็นปรัชญาการยกย่องฝ่ายชายและการจำกัดฝ่ายหญิง ต่อมาจึงกล่าวถึงการที่สตรีเป็นผู้ตามฝ่ายชายว่า "ภรรยาจะไม่เป็นนาย ต้องยึดถือไว้เสมอว่าสามีเป็นนายจะต้องให้ความเคารพอยู่เสมอ" ดังนั้นจึงเป็นการแบ่งแยกชั้นในระดับสูงต่ำ และหลักการที่ผู้น้อยต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ไว้ตลอดเวลาตามจริยธรรมแบบขงจื้อว่า จะต้องจัดระบบจริยธรรมของผู้คนไปตามนี้ และนอกจากความสัมพันธ์ในฐานะผู้นำกับผู้ตามแล้วยังกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างจนชายและหญิงที่ไม่เสมอภาคกันด้วย สำหรับในประเทศไทยนั้นเป็นที่แน่ชัดว่าศาสนาพุทธได้จำกัดสิทธิของสตรี พิธีกรรมทางศาสนาตลอดจนจารีตประเพณีต่างๆ นั้นจะให้ชายอยู่เหนือกว่าหญิงอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามความคิดการยกย่องชายมากกว่าหญิงเช่นนี้เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับชายหญิงที่มีเหย้าเรือนตามทางศาสนา และไม่อาจควบคุมความสัมพันธ์ระหว่าง

ชายหญิงที่เป็นปัจจัยหนึ่งของระบบสังคมกันแต่อย่างใด

แนวความคิดจำกัดสภาพของสตรีในศาสนาพุทธนั้นจะดูได้จากเงื่อนไขที่สตรีมีเหย้าเรือนข้อจำกัด 5 ประการและเรื่องของกลุ่มบุรุษ การเข้าร่วมกลุ่มทางศาสนาของสตรีนั้น ก็เพราะว่าสตรีก็เป็นพระมารดาของพระพุทธเจ้าและเคยมีภิกษุณีมาแล้ว อย่างไรก็ตามเนื่องจากสตรีเป็นเพศที่ถือว่ามีมลทิน โกรธง่าย อิจฉาริษยาและเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความหวงแหนในสิ่งของ ดังนั้นการออกบวชของสตรีจึงมีเงื่อนไขที่เข้มงวดมาก ตัวอย่างเช่น ประการแรก ภิกษุณีที่ออกบวชหลายๆ พรรษาก็ยังต้องเคารพภิกษุที่พรรษาอ่อนกว่าต้องกราบไหว้ และให้ความเชื่อฟัง ประการที่ 2 ภิกษุณีที่บวชใหม่ จะต้องถือศีลเป็นพิเศษอีก 2 ข้อ และจะได้รับการยอมรับเมื่อปฏิบัติตามได้หมดถ้วนแล้ว ประการที่ 3 จะลงโทษกล่าวคำหรือวิจารณ์ภิกษุณีไม่ได้แม้ในกรณีใดๆ ประการที่ 4 ภิกษุณีจะเริ่มพูดกับพระก่อนไม่ได้ต้องให้พระภิกษุเป็นฝ่ายเริ่มพูดก่อน และในการออกบวชนั้นพระจะถือศีล 250 ข้อ แต่ภิกษุณีต้องถือศีล 380 ข้อ นอกจากนั้นหัวข้อ "อาบัติ" ของภิกษุณีจะมากกว่าของภิกษุ แต่ถึงแม้ภิกษุณีจะปฏิบัติพระธรรมวินัยเคร่งครัดสักเพียงใดก็ตาม ก็ยังยากที่อยู่ในฐานะเดียวกับภิกษุได้ ทั้งนี้เพราะว่าสตรีไม่อาจเป็นโพธิสัตว์และเป็นพระพุทธเจ้าได้ ดังนั้นสตรีจะบรรลุอรหันต์ได้ก็เมื่อเป็นพระภิกษุแล้ว ความยึดถือบุรุษเพศเช่นนี้ทำให้ฐานะของสตรีด้อยกว่าชาย ดังนั้นในชนบทจึงต่างปรารถนาให้สตรีเกิดใหม่มาเป็นเพศชาย

ตามที่กล่าวมาแล้วนั้นลักษณะพิเศษของสังคมญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมคือ องค์กรแบบชนชั้นที่ขึ้นอยู่กับหลักการเชื่อฟังอย่างเด็ดขาดของผู้น้อยต่อผู้ใหญ่ และศีลธรรมแบบขงจื๊อจะกล่าวถึงหน้าที่การทดแทนบุญคุณที่เป็นการเชื่อฟังและการจงรักภักดี ซึ่งเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ของผู้นำผู้ตามหรือบิดามารดากับบุตรควบคู่ไปกับความสัมพันธ์ของชายและหญิงด้วย และมีประโยชน์ในการรักษาและเพิ่มพูนในการรักษาระบบสังคมทั้งหมด ในญี่ปุ่นนั้นมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้ฐานะของสตรีด้อยกว่าชายอยู่ในทางแนวความคิดยิ่งไปกว่านั้นลักษณะเช่นนี้จะมีผลสะท้อนต่อระบบครอบครัว และญาติมิตรโดยตรง ซึ่งเป็นการกำหนดฐานะด้อยของสตรีได้อย่างชัดแจ้ง ระบบสังคมของไทยแบบดั้งเดิมนั้นมีระบบชนชั้นทางสังคมที่มีลักษณะเด่นคือสภาพชนชั้นที่ไม่ตายตัว และเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับบุญบาป ซึ่งเป็นทัศนะเบื้องต้นของปรัชญาแบบพุทธ ศีลธรรมแบบศาสนาพุทธจะเน้นถึงเรื่องบุญคุณและการตอบแทนคุณ แต่จะเน้นความเมตตากรุณาของผู้ใหญ่มากกว่าหน้าที่ของผู้น้อย ดังนั้นถึงแม้จะมีการจัดอันดับกันตามผู้นำผู้ตามพ่อแม่และบุตรหรือตามยายแล้ว แต่จะไม่

เห็นความสัมพันธ์แบบชนชั้น แนวความคิดยกย่องชายมากกว่าหญิงในศาสนาพุทธก็มักจำกัดอยู่ในกิจกรรมทางศาสนา และไม่มีการจัดระเบียบกันในสังคม ดังนั้นลักษณะทางภาพรวมนั้นถึงแม้ว่าจะมีบ่จจัยให้สตรีด้อยกว่าบุรุษก็ตาม ก็ยังเป็นเรื่องที่ไม่จริงจังนัก และศีลธรรมแบบศาสนาพุทธก็ไม่มีอิทธิพลต่อครอบครัวและเครือญาติ ดังเช่น ศีลธรรมลัทธิขงจื้อ

๓. ทัศนะทางระบบ

ในชนบทของไทยและญี่ปุ่นนั้นครอบครัวเป็นหน่วยเล็กที่สุดของกลุ่มร่วมทางเศรษฐกิจ ครอบครัวในชนบทญี่ปุ่น จะเน้นหัวหน้าครอบครัวเป็นใหญ่ ครอบครัวเช่นนี้จะได้รับการยึดถือเป็น "บ้าน" ที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษในอดีตจนถึงอนาคตอย่างต่อเนื่อง และมีการเน้นสภาพรวมของ "บ้าน" สัจธรรมของบ้านหรือธรรมเนียมของบ้านจะเป็นภาพรวมเช่นนี้ สมาชิกของครอบครัวจะได้รับการเรียกร้องให้ช่วยกันยึดถือธรรมเนียมภายใต้ชื่อของบรรพบุรุษ แต่ละคนถูกเรียกร้องให้ดำรงรักษาและพัฒนา "บ้าน" แม้จะต้องเสียสละโดยส่วนตัว มูลฐานทางวัตถุที่ค้ำจุนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ "บ้าน" คือทรัพย์สินที่บรรพบุรุษสั่งสมมา และทำให้อำนาจของพ่อบ้านสูงส่งและสมาชิกของบ้านจะต้องเชื่อฟังพ่อบ้าน ทั้งนี้ศีลธรรมแบบลัทธิขงจื้อจะเป็นผู้สนับสนุนและเพิ่มพูนความสัมพันธ์ดังกล่าว แต่ในครอบครัวของชนบทไทยนั้นมักเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีสามีภรรยาและลูกๆ ที่ยังไม่แต่งงานแต่ละครอบครัวของลูกสาว จะเป็นผู้อุปการะหัวหน้าครอบครัวในยามแก่เฒ่า จึงทำให้เกิดครอบครัวที่ขยายขนาดออกไปได้ สำหรับทรัพย์สินโดยเฉพาะที่ทำกินจะแบ่งกันในหมู่ลูกๆ ดังนั้นก่อนที่จะแบ่งทรัพย์สินจึงมักเป็นกลุ่มญาติที่มีพ่อแม่กับครอบครัวของลูก แต่พอแบ่งแยกมรดกแล้วก็ทำให้กลุ่มสลายตัวไป แนวโน้มการอุปการะและการแบ่งมรดกที่เน้นทางเพศแม่ ตลอดจนเทือกเถาเหล่ากอของเพศแม่ ตลอดจนวิญญาณของบรรพบุรุษนั้นถึงแม้จะมีอยู่ แต่ไม่ได้แสดงความต่อเนื่องหรือหน่วยของครอบครัวตลอดจนกลุ่มญาติ ในครอบครัวชาวนาไทยนั้นพ่อจะเป็นหัวหน้าครอบครัวเช่นกัน แต่อำนาจของพ่อบ้านไม่เข้มแข็งนัก ในสมัยเด็กๆ นั้นลูกจะเชื่อฟังคำสั่งสอนและเคารพพ่อ แต่ก็ไม่ใช่การเชื่อฟังที่เป็นคำสั่งเด็ดขาด และรายได้ส่วนใหญ่จากการเกษตรมักจะควบคุมโดยพ่อ แต่ที่ทำกินส่วนใหญ่จะได้รับมรดกจากบรรพบุรุษของแม่ ดังนั้นการซื้อขายหรือโอนกรรมสิทธิ์จะต้องได้รับความยินยอมจากภรรยาของครอบครัวกันเสียก่อน

ในครอบครัวชนบทของญี่ปุ่นซึ่งเน้นการสืบทอดของ "บ้าน" นั้นการมีบุตรจะเป็นหน้าที่สำคัญของครอบครัวผู้เป็นลูก และมักนิยมบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง เพราะจะเป็นผู้สืบสกุลได้

จากการสำรวจทัศนะของครอบครัวนั้นกล่าวว่า "อยากมีบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง และถึงแม้ว่าบางรายจะกล่าวว่ามีบุตรเพศใดก็ได้แต่มักชื่นชมบุตรชาย โดยเฉพาะบุตรชายคนหัวปีก็นับมาก นอกจากนั้นยังกล่าวกันอีกว่าบุตรชายจะพึ่งพาได้มากกว่า" "ทัศนะการชื่นชมบุตรชายเช่นนี้คงจะมีความสัมพันธ์กับการให้บุตรชาย โดยเฉพาะบุตรชายคนหัวปีเป็นผู้สืบสกุล" และ "จะมีความเกี่ยวข้องกับการรับเด็กชายบุตรบุญธรรมมาเป็นเขยและการรับบุตรบุญธรรมของครอบครัวที่ไม่มีลูกอีกด้วย" แต่ในครอบครัวชาวนาไทยที่ความสัมพันธ์ทางสายเลือดไม่เข้มแข็งและไม่เน้นความคิดเกี่ยวกับ "บ้าน" นั้น จึงยากที่จะหาทัศนะของพ่อแม่ต่อบุตรได้อย่างชัดเจน เด็กผู้หญิงจะเลี้ยงดูได้ง่ายในวัยเยาว์ ช่วยงานบ้าน ว่านอนสอนง่ายและมีแนวโน้มที่จะอยู่กับบ้านและเลี้ยงดูให้เป็นที่พึ่งในยามชราได้ แต่เด็กผู้ชายก็เป็นแรงงานที่จำเป็นต่อการเกษตร และเมื่อบวชพระแล้วพ่อแม่ โดยเฉพาะแม่จะได้รับส่วนบุญด้วย ถึงแม้เด็กหญิง จะมีหน้าที่เลี้ยงดูในยามชราและเด็กชายต้องบวชเรียนแล้วก็ยากที่พูดว่าเด็กหญิงหรือชายจะอยู่ในฐานะที่เด่นกว่า พ่อแม่ต่างก็หวังจะมีทั้งบุตรชายหรือหญิง ครอบครัวที่ไม่มีบุตรมักจะรับเด็กหญิงเป็นบุตรบุญธรรม ทั้งนี้ก็เพราะจะช่วยงานบ้านได้นั่นเอง

ชาวนาญี่ปุ่นซึ่งมีทัศนะที่ฝังแน่นเกี่ยวกับ "บ้าน" จะถือว่าการแต่งงานเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบ้านกับบ้าน ดังนั้นการแต่งงานจึงมาจากความเห็นพ้องของพ่อบ้านมากกว่าความปรารถนาของเจ้าตัว จะมีการพิจารณาฐานะของบ้านมากกว่าคุณสมบัติหรือความสามารถของคู่สมรส สำหรับการแต่งงานนั้นสตรีไม่ได้เข้ามาเป็นแม่บ้านแต่เข้ามาเป็นสะใภ้ ดังนั้นการแต่งงานจึงไม่ได้เป็นการสร้างครอบครัวใหม่แต่เป็นสมาชิกใหม่ของครอบครัวที่มีอยู่แล้ว แต่ในชนบทไทยนั้น การเลือกคู่สมรสจะเป็นปัญหาของคู่สมรสหนุ่มสาวและพ่อแม่จะเป็นผู้ให้ความเห็นชอบ ยิ่งไปกว่านั้นถึงแม้พ่อแม่จะไม่มีอิทธิพลในระหว่างที่หนุ่มสาวคบหากัน แต่ความรักของหนุ่มสาวก็จะทำให้มีการสร้างครอบครัวใหม่ขึ้นมาตามที่เรียกกันว่า "คู่รักคู่สร้าง" จากการสำรวจหัวหน้าครอบครัว 98 รายนั้นพบว่า 83 ราย ให้บุตรเลือกหาคู่ครองเอง และมีเพียง 10 ราย เท่านั้นที่ตอบว่าพ่อแม่เป็นคนเลือกคู่ครอง ให้เกณฑ์ในการเลือกนั้นสำหรับสตรีแล้วมักจะพิจารณาจากอุปนิสัย การเป็นคนดี ไม่ดื่มเหล้า ไม่เล่นการพนันและเลือกจากครอบครัวที่ขยันและมีที่ทำกินมาก

การที่การสมรสของชาวนาไทยขึ้นอยู่บนพื้นฐานของความรักนั้นอาจเห็นได้จากประเพณีการดูตัว ในชนบทนั้นหนุ่มสาวมีโอกาสที่จะรู้จักกันได้มาก การดูตัวจะกระทำกันที่บ้านของฝ่ายหญิง เช่น มีชายหนุ่มกลุ่ม 4–5 คนเข้ามาเยี่ยมในขณะที่หญิงสาวตักน้ำ ตำข้าว หรือปั่นด้าย ปอกเปลือกข้าวโพดหลังอาหารเย็น และ

เมื่อหญิงสาวตัดสินใจเลือกใครก็ถูกปล่อยให้อยู่กันตามลำพังและคนอื่น ๆ จะพากันไปที่อื่น ส่วนเด็กหนุ่มก็จะบอกพ่อแม่ของตนเมื่อชอบพอหญิงสาวคนใดแล้ว ญาติพี่น้องจะมาประชุมร่วมกัน แต่งตั้งเฒ่าแก่ไปเจรจากับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง หรือเรียกว่าพิธีขอสาวซึ่งมักกระทำภายหลังการเก็บเกี่ยวแล้ว สำหรับทางฝ่ายของหญิงสาวนั้นก็จะบอกกล่าวให้แม่รู้แล้วพ่อกับญาติสนิทจะร่วมกันเจรจากับครอบครัวของฝ่ายชายและกำหนดวันสู่ขอแล้วกำหนดสินสอดทองหมั้น ช่วงเวลาสู่ขอจนถึงพิธีแต่งมักจะสั้นมาก ประมาณครึ่งเดือนและมักเลือกวันแต่งงานที่เป็นศิริมงคล พิธีแต่งงานจะทำกันง่าย ๆ และมักทำทางบ้านของเจ้าสาว มีการทำพิธียกขันหมาก จากบ้านของผู้ชายในเวลาเช้าตรู่ซึ่งญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะร่วมกันอวยพร เมื่อเสร็จแล้วฝ่ายชายจะไปยังบ้านของฝ่ายหญิงพร้อมกับญาติพี่น้องและเพื่อนสนิท มีการเตรียมการกันค่อนข้างง่ายจะมีแต่กระเป๋าเสื้อผ้ากับชุดนอน เมื่อมาถึงบ้านของฝ่ายหญิงแล้วก็จะแลกเปลี่ยนสินสอดทองหมั้นสำหรับพิธีแต่งงานจะมีหมอทำขวัญและอวยพรให้คู่บ่าวสาว ต่อมาญาติพี่น้องและผู้ที่เคารพนับถือจะคาดด้ายมงคลที่แขนของคู่สมรสและมอบเงินขวัญถุงซึ่งเรียกว่าสินสมทบ หลังจากพิธีแต่งก็จะเป็นพิธีไหว้ซึ่งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะไหว้ญาติผู้ใหญ่พร้อมกับมอบเสื้อผ้าหรือชุดนอนให้ ข้อแตกต่างจากเจ้าบ่าวของญี่ปุ่นคือเจ้าบ่าวของไทยจะอยู่กับครอบครัวของเจ้าสาวชั่วระยะหนึ่ง จากการสำรวจนั้นมักจะอยู่ร่วมกัน 2 ถึง 3 ปี และช่วยงานเกษตรไปพร้อมกันด้วย (ผลสำรวจ 93 รายจาก 98 ราย)

ความแตกต่างของการแต่งงานและการอยู่อาศัยภายหลังการแต่งงาน จะมีผลต่อฐานะของสตรีมากเนื่องจากสตรีในชนบทไทยจะใช้ชีวิตร่วมกับพ่อแม่ของตนแม้ภายหลังการแต่งงาน ดังนั้นสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตจึงแทบไม่เปลี่ยนแปลง แต่สตรีในชนบทของญี่ปุ่นมักจะสร้างครอบครัวใหม่ที่อยู่ร่วมกับพ่อแม่ของสามี จึงได้รับการต้อนรับในฐานะแรงงานการเกษตรและผู้ให้กำเนิดบุตรและเนื่องจากการเข้ามาเป็นเจ้าสาวจึงต้องรับใช้พ่อและแม่ของสามี นอกจากนั้นยังต้องเชื่อฟังสามีและพี่น้องคนอื่นในบ้าน แต่เนื่องจากการแต่งงานไม่ได้เกิดมาจากความรักในเบื้องต้นจึงยากที่จะเปิดเผยความในใจให้สามีทราบได้โดยง่าย ถึงแม้จะเกิดความไม่พอใจก็ยากที่จะระบายไปสู่สามีได้ ส่วนแม่ของสามีมักเรียกร้องให้สะใภ้อดทนเช่นเดียวกับประสบการณ์ของตนในสมัยก่อน ๆ ดังนั้นถึงแม้จะรับใช้พ่อแม่สามีกันสักเพียงใดก็ตาม ก็มักเกิดกรณีที่ว่า "เปลี่ยนพ่อแม่ไม่ได้แต่เปลี่ยนเจ้าสาวกันกี่ครั้งก็ได้" หรือ "พี่ ๆ น้อง ๆ ก็เหมือนกับแขนขาแต่ภรรยาเหมือนกับเสื้อผ้าที่เปลี่ยนกันได้" สะใภ้จึงมักเกิดความโดดเดี่ยวขึ้นท่ามกลางความรุนแรงของการผูกพันแบบ

สายเลือด ดังนั้นสะใภ้จึงมักเข้ากับพ่อและแม่ของสามีไม่ได้ดีนัก สำหรับสามีก็ยากที่จะเข้าข้างภรรยาของตัวเองได้เพราะความรุนแรงของความสัมพันธ์ทางสายเลือด ดังนั้นจึงปรับความเข้าใจระหว่างภรรยากับพ่อแม่ได้ยาก ภรรยาจะค่อย ๆ เปลี่ยนจากฐานะของสะใภ้มาเป็นแม่บ้านและมีฐานะที่มั่นคงขึ้นมา ซึ่งจะมีผลต่อแรงงานในชนบทหรือบทบาททางชีวิตในครัวเรือนด้วย แต่ในกรณีนี้ก็ยังต้องเชื่อฟังอำนาจของสามีผู้เป็นพ่อบ้าน ดังนั้นจึงต้องใช้ชีวิตเงียบ ๆ และอ่อนแอไปจนต้องเชื่อฟังบุตรธิดาในวัยชรา

แต่ในชนบทของไทยนั้น หลังจากแต่งงานแล้วผู้ที่ต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่และเกิดความตึงเครียดทางจิตใจจะเป็นฝ่ายชาย ไม่ใช่ฝ่ายหญิง ในระหว่างที่อยู่กับพ่อแม่ของภรรยานั้นจะต้องทำตัวเป็นผู้รับใช้และแสดงท่าทีถ่อมตัว จากการสำรวจนั้น 78 ราย ใน 98 ราย ตอบว่า "ลูกเขยต้องเกรงใจพ่อแม่ของภรรยาและต้องระมัดระวังมาก" การวางแผนและรายละเอียดของงานเกษตรนั้น พ่อของภรรยาจะดำเนินการ และถ้าไม่อยู่ด้วยกันแล้วพ่อตาก็มักจะสั่งความผ่านทางลูกสาว ในงานประจำวันนั้นลูกเขยมักจะทำงานร่วมกับสามีหรือน้องสาวของภรรยา ในกรณีเช่นนั้นสามีของพี่สาวมักเป็นผู้ควบคุม เพราะมีอาวุโสมากที่สุด คู่เขยเหล่านี้มักจะทำงานร่วมมือกัน แต่ถ้าอยู่ในบ้านเรือนหลังเดียวกันแล้วก็มักมีข้อขัดแย้ง จึงมักจะแยกครอบครัวอยู่กันห่าง ๆ แต่เนื่องจากมักจะเปรียบเทียบปริมาณงานหรือวิธีการทำงานต่อกันจึงต้องระมัดระวังกันมาก ในระยะแรกของการแต่งงานนั้นเขยบางรายอาจเข้ากับแม่ยายได้ไม่ดี แต่ก็มีอยู่เป็นจำนวนน้อย ในกรณีเช่นนั้นเขยอาจหนีกลับไปยังพ่อแม่ของตนจนเกิดสภาพหย่าร้าง ทรัพย์สินที่นากลับจะมีอยู่น้อย ถ้ามีลูกก็อาจให้แม่ของตนเลี้ยงดูแทน ในกรณีที่คู่เขยเกิดความขัดแย้งต่อกันนั้น กล่าวว่าภรรยามักจะเข้าข้างสามีของตน แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นความเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความตึงเครียดทางจิตใจ พ่อตามักจะกล่าวว่า "เมื่อเข้ามาเป็นเขยแล้วก็ไม่ควรจะใจน้อย ต้องใจกว้างและมีความอดทนให้มาก" มักจะหวังกันว่าลูกเขยจะต้องไม่สบประมาทครอบครัวหรือพ่อแม่ของภรรยา รักภรรยา รักลูกและต้องมีมรรยาทดีต่อทุกคน สตรีที่มีสามีเช่นนี้จะมีความสุข ซึ่งถือว่าเป็นผลบุญมาจากชาติก่อน และถึงแม้จะแต่งงานแล้วแต่สตรีก็ยังใช้ชีวิตภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีพ่อแม่พี่น้องอยู่ตามเดิม ได้รับการเอาอกเอาใจเช่นก่อน และได้รับการเอาอกเอาใจจากสามีด้วยเพราะแต่งงานกันด้วยความรัก และถึงแม้ว่าจะได้รับการลงโทษจากสามีก็คงจะแข็งกร้าวตอบโต้ได้เพราะมีพ่อแม่ของตนเองเป็นผู้เข้าข้างอยู่ทางด้านหลัง ดังนั้นสตรีของชนบทไทยจึงไม่ได้รับความกดดันมากเท่ากับสตรีในชนบทของญี่ปุ่น และความเสมอภาคระหว่าง

สามีภรรยา มรดกที่ทำกินจากเพศแม่และการตรวจตราสามีด้วยญาติพี่น้องของภรรยาทำให้ฐานะของสตรีในชนบทไทย อยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง

ประการแรก เมื่อดูจากความสัมพันธ์ของสามีและภรรยาแล้วจะพบว่า ภรรยามีความถ่อมตนในฐานะของสตรีเพศและควรจะเป็นผู้ที่เชื่อฟังแต่เรื่องสำคัญของบ้านจะตัดสิน โดยการปรึกษาหารือร่วมกันและมีการกล่าวถึงหน้าที่ของสามีและภรรยา ในพิธีแต่งงานนั้นหมอทำขวัญและผู้อาวุโสจะสอนแนวทางในการใช้ชีวิตของชายหญิง ซึ่งมักจะสั่งสอนกันว่าที่ได้แต่งงานกันนั้นนอกจากความรักระหว่างกันแล้วยังมาจากผลบุญในชาติก่อน ถ้าไม่มีบุญแล้วถึงแม้รักกันก็คงจะไม่ได้แต่งงานกัน ต่อมาจึงสอนหน้าที่ของสามีภรรยา

ประการแรก ภรรยาจะต้องรับใช้สามี ไม่ควรใช้ถ้อยคำหยาบคาย ถึงแม้จะมีความไม่พอใจก็ไม่ควรใช้คำพูดรุนแรงมากล่าวโทษ มิฉะนั้นแล้วก็คงจะได้รับการรังเกียจจากญาติพี่น้องของสามี

ประการที่สอง ภรรยาจะต้องไม่นอกใจสามี ถ้าออกไปไหนเวลาค่ำคืนดึกดื่นแล้วชาวบ้านก็จะนินทา ซึ่งเสื่อมเสียชื่อเสียงของตนเองและญาติพี่น้องของสามีและทำให้ตกนรก

ประการที่สาม จะต้องทำงานบ้าน ทำอาหารในเวลาอาหาร เก็บกวาดให้เรียบร้อยก่อนนอน ดูแลไม่ให้เกิดไฟไหม้

ประการที่สี่ จะต้องดูแลเงินตราที่สามีหามาได้

ประการที่ห้า จะต้องเคารพนับถือผู้ใหญ่ เชื่อฟังคำสั่งสอนและเคารพญาติพี่น้องของสามี ถ้ามีแขกมาก็ต้องต้อนรับขับสู้ แบ่งสิ่งของและไม่เห็นแก่ตัว สำหรับหน้าที่ของสามีนั้น ประการที่หนึ่ง จะต้องไม่ดูถูกดูแคลนภรรยาของตน ประการที่สอง จะต้องไม่ตำหนิภรรยา ประการที่สาม จะต้องไม่นอกใจ ประการที่สี่ จะต้องเชื่อใจและให้ภรรยาดูแลทรัพย์สินรายได้ ประการที่ห้า จะต้องให้เครื่องประดับและไม่ให้ภรรยาเกิดความขายหน้า

ดังนั้นหน้าที่ของสามีภรรยาจึงมาจากคำสอนในศาสนาพุทธมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งแม้ว่าอาจจะเน้นความแตกต่างระหว่างภิกษุ ภิกษุณีและบุคคลทางศาสนาก็ตาม ศาสนาพุทธก็ให้ความเสมอภาคแก่คฤหัสถ์ผู้ครองเรือนชายหญิงอย่างเท่าเทียมกัน

ประการที่สอง เมื่อดูจากลักษณะการสืบทอดมรดกแล้วชนบทของไทยจะแตกต่างไปจากชนบทของญี่ปุ่นอย่างสิ้นเชิง ภาคกลางของไทยจะแบ่งมรดกเป็นส่วนเท่ากันและลูกสาวคนสุดท้องจะเป็นผู้ครอบครองเรือนต่อไป แต่ในภาคอีสานนั้นจะเน้นความสำคัญของเพศหญิงมากกว่าภูมิภาคอื่น จากการสำรวจพบว่า 74 ราย ใน 98 รายจะแบ่งที่ดินให้แก่บุตรหญิงและชายเท่ากัน แต่ 44 ราย ตอบว่าแบ่งให้บุตรหญิง

มากกว่าบุตรชาย และเมื่อพิจารณาครอบครัวผู้บุกเบิก 10 ครอบครัวแล้วจะมีการสืบทอดมรดกกัน 110 ครั้ง ทั้งนี้มีการมอบมรดกให้บุตรหญิง 43 ราย และไม่มอบให้บุตรชาย 42 ราย และมีการมอบมรดกให้บุตรชาย 19 ราย และไม่มอบให้บุตรหญิง 6 ราย ตัวอย่างเช่น ในรายหนึ่งนั้นพ่อแม่กับครอบครัวของลูกสาวคนเล็กและหลาน ๆ ได้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเดียว พี่สาวคนหัวปีแต่งงานในปี 24ค7 คนที่ 2 แต่งงานในปี 2491 และพี่สาวคนที่ 3 แต่งงานในปี 2495 และอยู่ที่บ้านของพ่อแม่ชั่วขณะหนึ่ง เมื่อคนสุดท้องแต่งงานจึงได้แยกครอบครัวออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ข้าง ๆ ลูกสาวคนหัวปีได้รับที่ดิน 15 ไร่ในปีที่ 7 หลังจากการแต่งงานและซื้อที่ดินเพิ่มมาเองอีก 4 ไร่ พี่สาวคนที่ 2 ได้รับที่ดินมรดก 10.05 ไร่ภายหลังจากแต่งงานแล้ว 5 ปีและซื้อหาที่ดินมาเองอีก 5.5 ไร่ พี่สาวคนที่ 3 ได้รับที่ดิน 14 ไร่หลังจากแต่งงานไปแล้ว 2 ปี ทั้งนี้บุตรสาวคนเล็กก็ได้รับที่ดินขนาดเท่ากันโดยประมาณแต่ขนาดที่ดินรวมจะมากกว่าคนอื่น เพราะรับส่วนของพ่อแม่เข้ามาด้วย

เมื่อพิจารณารวมจากตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่างแล้วจะเห็นแนวโน้มดังนี้ ประการแรก บุตรสาวมักจะรับมรดกเป็นที่ทำกินส่วนใหญ่ แต่ถ้าแต่งงานและแยกไปอยู่ห่างไกลแล้วส่วนแบ่งจะลดลงและอยู่ในระดับครึ่งหนึ่งของผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ประการที่สอง บุตรหญิงที่อยู่ในหมู่บ้านนั้นผู้ที่อยู่กับพ่อแม่นาน ๆ จะได้รับส่วนแบ่งมาก และส่วนใหญ่มักจะเป็นบุตรสาวคนสุดท้อง ความแตกต่างของบุตรสาวคนอื่นจะมีไม่มากแต่มักได้มรดกน้อยกว่าบุตรสาวคนสุดท้อง ประการที่สาม ในกรณีที่ที่ทำกินน้อยนั้นพี่สาวอาจมอบส่วนแบ่งของตนให้น้องสาวคนสุดท้อง ประการที่สี่ ในกรณีของบุตรชายนั้นถ้าไม่มีเงื่อนไขพิเศษแล้วมักไม่โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้ แต่อาจให้วัวควาย 1 – 2 ตัวและเงินทองอีกเล็กน้อย ประการที่ห้า ช่วงเวลาในการแบ่งหรือโอนมรดกนั้นมีอยู่หลายแบบ เช่น เมื่อพ่อแม่ทำงานไม่ไหว หรือเมื่อบุตรสาวแต่งงานไปหลายปีจนรู้นิสัยของลูกเขยได้ดีเพียงพอแล้ว

ประการที่สาม เป็นการที่ญาติพี่น้องของลูกสาวควบคุมดูแลลูกเขยนั้นจะมีอยู่ต่อไปอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าลูกสาวจะแยกบ้านออกไปอยู่เป็นเอกเทศ เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นเวลานานแล้วสามีภรรยาจะเพิ่มพูนความไว้วางใจต่อกันและได้รับความเชื่อถือจากคนอื่นด้วย แต่เนื่องจากญาติพี่น้องของภรรยาคอยดูแลความประพฤติของสามี ดังนั้นสามีจึงไม่อาจจำหน่ายที่ดินหรือทรัพย์สินอื่นๆปล่อยภรรยาให้อยู่ห่างเหินหรือประพฤติตนที่ทำลายความสุขของครอบครัวไปได้ "วิญญาณของบรรพบุรุษจะควบคุมความประพฤติของสามีหรือวินัยในหมู่ญาติและเชื่อกันว่าจะขัดขวางผู้ที่

ทำลายความปรองดองในหมู่ญาติ ในปัจจุบันนี้ความเชื่อที่จะเคารพบูชาบรรพบุรุษได้ลดน้อยลง ผู้คนในวัย 30 ปีมักจะถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ไม่สำคัญนัก แต่ในบรรดาผู้สูงอายุนั้นมักจะมีความทรงจำเหลืออยู่ การเคารพบูชาบรรพบุรุษเช่นนี้เป็นความเชื่อทางท้องถิ่น ซึ่งไม่ใช่การเคารพบูชาบรรพบุรุษที่ห่างไกลจนไม่รู้ชื่อเสียงเรียงนามแต่จะเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษที่ใกล้เคียง ซึ่งทั้งชื่อเสียงเรียงนามและการใช้ชีวิตยังอยู่ในความทรงจำของผู้คน โดยทั่วไปแล้วมักจะนึกถึงและบูชากันเมื่อสตรีและเด็กเกิดการเจ็บป่วยและส่วนใหญ่จะกระทำกันในญาติพี่น้องฝ่ายแม่ และมักจะจำกัดว่าผู้ที่จะขอการอารักษ์และการยินยอมจากวิญญาณได้ก็เฉพาะญาติทางฝ่ายแม่ เช่นตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการบูชาต่อความประพฤตินอกลู่นอกทางของสามี เมื่อ 45 ปีก่อน ในขณะที่สังข์น้องชายของฝาดยังเป็นเด็กนั้นได้ให้หมดสะเดาะเคราะห์เนื่องจากเป็นหวัดและกินยา แต่อาการก็ไม่ได้ดีขึ้น คำทำนายของหมอพบว่าวิญญาณของยายเข้าสิงอยู่ และต้นเหตุก็คือสามีของบัตรผู้เป็นแม่คนป่วย "ประพฤติเอาแต่ใจ หัวแข็งและไม่เชื่อฟังคำเตือนของคนอื่น" ดังนั้นวิญญาณของบรรพบุรุษจึงเข้าสิง ดังนั้นพี่น้อง 4 คนของแม่คนป่วยจึงมาชุมนุมกันเพื่อขอโทษต่อวิญญาณของบรรพบุรุษและทำให้การเจ็บป่วยได้หายเป็นปลิดทิ้ง ในพิธีกรรมนี้ทั้งสามีของแม่คนป่วยที่ประพฤติไม่ดีและสามีของน้องภรรยาก็ได้เข้าร่วมด้วย และเมื่อ 20 ปีก่อนนั้นอั้นซึ่งเป็นน้องชายของฝาดได้ล้มเจ็บอย่างรุนแรง สามีของบัตรผู้เป็นแม่ก็ได้เสียชีวิตแล้วแต่ต้นเหตุของความเจ็บป่วยถือความประพฤติที่เอาแต่ใจในสมัยที่มีชีวิตอยู่ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าถึงแม้ผู้ชายจะแต่งงานไปแล้วหลายปีและใช้ชีวิตไปตามลำพังก็ตาม ตราบใดที่เขาอยู่ใกล้กับญาติพี่น้องของภรรยาแล้วจะถูกควบคุมจากญาติพี่น้อง จะประพฤติตนออกนอกรีตนอกรอยหรือกระด้างกระเดื่องต่อภรรยาไม่ได้

4. บทบาททางเศรษฐกิจ

ในชนบทไทยและญี่ปุ่นนั้นแม่บ้านจะตื่นนอนก่อนสมาชิกคนอื่นของครอบครัวและนอนหลังคนอื่น ความเร็วของการปฏิบัติงานเกษตรในประเทศนั้นค่อนข้างเนิบนาบล่าช้า แต่เนื่องจากสตรีจะทำงานเทียบเท่ากับฝ่ายชาย ดังนั้นถ้าขาดแรงงานสตรีแล้วเศรษฐกิจการเกษตรจะไม่บังเกิดผลดีทั้งนี้สภาพของกิจกรรมจะมีดังนี้

ในกรณีของเกษตรกรชาวญี่ปุ่นนั้น อัตราส่วนกิจกรรมทางเกษตรของสตรีที่เทียบกับชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวจะเท่ากันหรือน้อยกว่าอยู่เล็กน้อย จากการสำรวจพบว่า เมื่อแยกตามอายุแล้ว 54% ของสตรีโสด 85% ของสตรีที่แต่งงานในวัย 20 ปี 62% ของสตรีที่แต่งงานแล้วในวัย 30 ปี และ 49% ของสตรีที่แต่งงานแล้วในวัย 40 ปี จะตกอยู่ในสภาพนี้ ซึ่ง

แสดงว่าช่วงที่เป็นเจ้าสาวนั้นจะทำงานมากที่สุด เมื่อดูจากจำนวนที่ทำงานแล้ว ในตัวอย่างแรกนั้น สามีทำงาน 212.1 วัน ภรรยาทำงาน 93.1 วัน และสะใภ้ทำงาน 184.7 วัน ในตัวอย่างที่ 2 นั้นสามีทำงาน 114.0 วัน ภรรยาทำงาน 170.8 วัน ในตัวอย่างที่ 3 นั้น สามีทำงาน 163.1 วัน ภรรยาทำงาน 190.6 วัน และแม่ทำงาน 98.3 วัน สำหรับสัดส่วนของแรงงานทางการเกษตรนั้นจะเป็น 35.0% ในงานปลูกข้าวเจ้า และ 38.5% ในงานปลูกข้าวสาลีและข้าวไรท์ และเมื่อเรียงอันดับจากงานที่ใช้แรงงานสตรีจำนวนมากนั้นพบว่าเป็น 80% ในงานดายหญ้า 68 % ในการเลี้ยงสัตว์ 60 % ในงานพรวนดิน 58% ในงานใส่ปุ๋ย 50% ในงานเก็บพืน 40% ในงานยกร่อง 46% ในงานย้อมผ้า 40% ในงานทำปุ๋ยหมัก 22 % ในงานล้อมรั้ว 15 % ในงานห่อต้นไม้ 10% ในงานถักรองเท้า และ 8% ในงานสานเสื่อ เป็นต้น ในครอบครัวเกษตรของไทยนั้นสตรีก็มักจะทำงานยกร่องปั่นด้าย เลี้ยงไหมย้อมผ้า สานเสื่อ สำหรับงานเกษตรนั้นทั้งชายและหญิงจะร่วมกันไถนา คราดดำนา เก็บเกี่ยวและลำเลียงผลผลิต แต่งานยกคันนาหรือขุดคูซึ่งต้องใช้แรงมาก งานยุ้งฉางหรืองานตรวจที่นาในเวลากลางคืนซึ่งเป็นงานอันตรายนั้นจะเป็นงานของฝ่ายชาย แต่งานนวดข้าวหรือสีข้าวมักเป็นงานของสตรีเสียเป็นส่วนใหญ่ งานดายหญ้าหรือเลี้ยงวัวควายมักเป็นงานหลักของสตรีอายุน้อย งานจับปลาจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายชายแต่การลากอวนหรือยกยอมักจะเป็นงานของฝ่ายสตรี

เนื่องจากสตรีในชนบทต้องทำงานเกษตรเหมือนกับชายแล้วยังต้องทำงานบ้านและเลี้ยงลูกอีกจึงต้องทำงานหนัก แต่เมื่อเทียบกับเกษตรกรญี่ปุ่นแล้วสตรีชาวญี่ปุ่นค่อนข้างที่จะทำงานหนักกว่า เหตุผลประการแรก คือ ชนบทของญี่ปุ่นนั้นมักแยกงานบ้านและงานเลี้ยงเด็กเป็นหน้าที่ของสตรีอย่างชัดเจน และชายแทบจะไม่เข้ามาช่วย เช่น มิบันทึกว่า "เมื่อกลับจากท้องนาแล้ว งานของพ่อบ้านคือ นั่งข้างเตาผิงสูบบุหรี่และเร่งให้ยกข้าวปลาอาหาร" ดังนั้นงานของสตรีในตอนพลบค่ำจึงยุ่งเหยิงมาก ดังนั้น "ในครอบครัวที่เข้มงวดนั้น หญิงที่มีลูกอ่อนก็ต้องออกไปทำนาพร้อมกับชายมิฉะนั้นแล้วจะได้รับการว่ากล่าว ในครอบครัวเกษตรกรเช่นนั้น หญิงจะกลับบ้านมาพร้อมกับฝ่ายชาย จึงไม่มีเวลาซักผ้าอ้อมและต้องมาซักกันเมื่อคนในครอบครัวกินอาหารแล้ว ดังนั้นเวลานอนจึงน้อย เต็มไปด้วยความเหนื่อยล้าจนน้ำหนักลดและล้มเจ็บ" เมื่อเทียบกับเกษตรกรญี่ปุ่นแล้วการแบ่งงานบ้านและงานเลี้ยงเด็กในครอบครัวเกษตรกรไทยจะมีความยืดหยุ่นมากกว่า แน่ละ การเตรียมอาหารนั้นจะเป็นหน้าที่ของแม่บ้าน แต่บางครั้งลูกสาวหรือผู้ชายก็เข้ามาช่วยด้วย งานทำความสะอาดบ้านหรือ

สวนก็เป็นงานของแม่บ้าน แต่เด็ก ๆ หรือผู้ชายก็มักจะช่วยด้วย การที่ฝ่ายชายมาช่วยในงานเหล่านี้ก็ไม่ทำให้ศักดิ์ศรีของเขาลดลงไป และในการเตรียมอาหารนั้นฝ่ายหญิงจะกลับมาจากนาไร่ก่อน ชายซึ่งทำงานต่อไปหรือไม่ก็กลับมาพร้อมกันแล้วจับปลาไว้เตรียมเป็นอาหารในวันต่อไป แต่ถ้าต้องกลับมาพร้อมกันในเวลาค่ำมืด แล้วลูกสาวหรือคนอื่นจะทำหน้าที่เตรียมอาหาร ประการที่ 2 ในชนบทไทยนั้นทั้งงานเกษตร งานบ้าน และงานเลี้ยงเด็กต่างเป็นงานที่ง่ายจึงใช้เวลาปฏิบัติงานเหล่านี้น้อยเมื่อเทียบกับญี่ปุ่น การปอกเปลือกข้าวโพดจะใช้เวลาเมื่อจำเป็น และถ้าไม่จำเป็นแล้ว ก็ทิ้งไว้ก่อน งานดายหญ้าในนาจะใช้วิธีการที่ใช้กันตั้งแต่โบราณ บ้านเรือนจะปูไม้กระดานและไม่ใช่เสื่อหนาแบบญี่ปุ่น เครื่องมือปรุงอาหารก็มีอยู่น้อย มีดอีโต้ หม้อข้าวและครกตำพริกก็พอแล้ว และสำหรับการเลี้ยงเด็กนั้นถึงแม้จะต้อง ใช้ผ้าอ้อม แต่ก็มักปล่อยเปลือยกันจนอายุ 4–5ขวบ เสื้อผ้าของหญิงชายก็มีแบบง่าย ๆ หรือกล่าวแบบรวบรัดแล้ว มีผ้าถุงกับเสื้ออย่างละตัวก็พอเหตุผลประการที่ 3 คือเกษตรกรของญี่ปุ่นจะรับสะใภ้มาเป็นแรงงานทางการเกษตรจึงต้องทำงานอย่างปฏิเสธไม่ได้ กลายเป็นสภาพ "ตอนนี้มีสะใภ้ที่บ้านจึงสบายขึ้น คนในบ้านอยากจะให้สะใภ้ทำงานมาก ๆ และเนื่องจากแม่สามีเคยทำงานหนักเช่นนี้มาแล้วในสมัยสาว ๆ คราวนี้จึงจะให้สะใภ้มาทำหน้าที่แทน" ในชนบทนั้นเงื่อนไขประการหนึ่งต่อสะใภ้คือ ต้องทำงานหนัก และเมื่อเข้าเป็นสะใภ้แล้วจะตกอยู่ภายใต้การตรวจตราของญาติสามี คนบ้านใกล้เรือนเคียง ดังนั้นจึงต้องทำงานหนักในช่วงเพาะปลูกนั้น สตรีจะมีงานทำเต็มมือ และมักกล่าวกันว่า "งานดำนาในเดือนพฤษภาคมนั้นจะได้ยินเสียงเด็กร้องจ้า แม่จะนั่งที่คันนาแล้วให้นมลูกไปควบคู่กับการทำนา" หรือ "สตรีหาบพ่อนข้าวไปที่นาในหน้าปักดำ" สำหรับในชนบทไทยนั้น ถึงแม้ว่าฝ่ายชายจะเป็นแรงงานที่สำคัญในการทำนา แต่ฝ่ายหญิงมักไม่เป็นแรงงานที่สำคัญ สตรีมักจะอยู่ร่วมกับพ่อแม่ของตน ในบ้านเกิดและครอบครองเรือกสวนไร่นาไปพร้อมกัน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าทั้งเกษตรกรของไทยและญี่ปุ่นจะมีสตรีเป็นผู้มีหน้าที่ที่หาเลี้ยงชีพและมีบทบาทที่สำคัญเช่นเดียวกับฝ่ายชาย ในประเทศไทยนั้นบทบาททางเศรษฐกิจทำให้ฐานะทางสังคมของสตรีสูงขึ้น แต่สตรีในครอบครัวของญี่ปุ่นที่ทำงานมากกว่าในครอบครัวไทยนั้นถึงแม้จะทำงานเท่ากับผู้ชายก็ยังมีปัจจัยที่ทำให้ฐานะต่ำลง ในชนบทของญี่ปุ่นนั้นพ่อบ้านจะมีอำนาจในการบริหารงาน สตรีเข้ามาเป็นสะใภ้และภรรยาที่ต้องทำงานตามคำสั่งของพ่อบ้าน และให้แต่แรงงานอย่างเดียวที่เรียกกันว่า "วัวที่ไม่มีเขาซึ่งให้ทั้งนมและแรงงาน" และ "รายได้ที่มาจากแรงงานทั้งหมด

จะเข้าสู่กระเป๋าของพ่อบ้าน แรงงานของสมาชิกครอบครัวแต่ละคนนั้นจะคำนวณได้ยาก แต่รายได้จากการเกษตรที่เป็นการเพาะปลูกอันเป็นทรัพย์สินของบ้านนั้นไม่ได้พิจารณารายได้ของแต่ละคนมาในตอนแรก พ่อบ้านผู้กำรายได้ทั้งหมดจากการเกษตรจึงมีอำนาจทั้งหมดแม้ในการบริโภค สำหรับค่าใช้จ่ายรายวันเล็กๆ น้อยๆ นั้นแม่บ้านซึ่งเป็นภรรยาของพ่อบ้านจะใช้จ่ายเงินจำนวนเล็กน้อยที่พ่อบ้านแบ่งมาให้ แต่รายจ่ายใหญ่ ๆ นั้นจะต้องขออนุญาตและรับจากพ่อบ้าน สำหรับค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวนั้น จะได้มาจากพ่อบ้านตามความจำเป็น" ในชนบทไทยนั้นผู้บริหารงานเกษตรในนามจะเป็นพ่อบ้านซึ่งอาจเป็นสามีหรือพ่อของสามี ทำหน้าที่ซื้อขายข้าวหรือข้าวโพด บ้านเรือนหรือที่ดินและปศุสัตว์ แต่ในชนบทนั้นภรรยาจะเข้าร่วมธุรกิจเช่นเดียวกับสามี ตัวอย่างเช่น จากการสำรวจเกี่ยวกับการซื้อขายที่นา สัตว์เลี้ยง การก่อสร้างบ้านเรือน การหว่านพืชพันธุ์ใหม่ตลอดจนการทำบุญในกิจกรรมทางศาสนานั้น 68 รายใน 98 ราย กล่าวว่าจะต้องปรึกษาคู่สมรสก่อนเสมอ และจากการสำรวจเดียวกันนั้นพบว่าชายจะควบคุมรายได้ส่วนใหญ่ แต่ใน 34 ครอบครัวนั้นสตรีเป็นผู้ควบคุมและ 4 ครอบครัวจะมีสามีและภรรยาควบคุมร่วมกัน สำหรับรายได้ของสมาชิกในครอบครัวนั้นมักใช้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน ทั้งนี้รายได้จากสิ่งทอ สำหรับรายได้ของรายได้เบ็ดเตล็ดนั้นสตรีมักจะเก็บไว้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสตรีของชนบทไทยมีเสรีภาพมากกว่าสตรีในสังคมญี่ปุ่น

๓. สรุป

ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นการเปรียบเทียบฐานะของสตรีไทยและญี่ปุ่นทางด้านภาพรวมทางระบบและบทบาททางเศรษฐกิจ เมื่อกล่าวโดยรวมแล้วสตรีในชนบทของญี่ปุ่นจะมีฐานะด้อยกว่าสตรีในชนบทของไทย เมื่อเทียบกับความสัมพันธ์ต่อเพศชาย ในทางตรงกันข้ามสตรีในชนบทของไทยได้รับสิทธิที่สูงกว่าและมีเสรีภาพมากกว่า ดังนั้นจึงกล่าวว่าในเชิงสัมพัทธ์แล้วสตรีในชนบทของไทยจะมีฐานะสูงกว่าสตรีในชนบทของญี่ปุ่น

ในกรณีของญี่ปุ่นนั้นมีปัจจัยบางอย่างที่ทำให้ภาพรวมของสตรีมีฐานะด้อยลง ลักษณะพิเศษของระบบสังคมญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมคือสังคมแบบชนชั้นที่ขึ้นอยู่กับหลักการเชื่อฟังอย่างเด็ดขาดของผู้น้อยต่อผู้ใหญ่ ศีลธรรมแบบขงจื๊อในญี่ปุ่นจะเน้นบุญคุณที่ไม่มีขอบเขตจำกัด หน้าที่การทดแทนบุญคุณคือความเชื่อฟังและจงรักภักดี และแนวความคิดการยกย่องชายมากกว่าหญิงทำให้ฐานะของสตรีตกเป็นส่วนหนึ่งของฐานะที่มีฝ่ายชายเป็นใหญ่ ประการที่สองภาพรวมตามลัทธิขงจื๊อเช่นนี้จะกำหนดองค์กรของครอบครัวและเครือญาติโดยตรง ดังนั้น

ในแง่ของระบบแล้วจึงกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้ฐานะของสตรีด้อยลงไปอีก ครอบครัวแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นเป็นครอบครัวตามสายเลือดที่ให้อำนาจพ่อบ้าน และสิทธิการรับมรดกของลูกชายคนหัวปี ซึ่งได้รับการสนับสนุนตามแนวคิดเรื่อง "บ้าน" ดังนั้นสมาชิกของครอบครัวอาจต้องกลายเป็นผู้เสียสละเพื่อรักษาระบบของบ้านไว้ ในครอบครัวเหล่านั้น สตรีจะเชื่อฟังพ่อก่อนแต่งงาน เชื่อฟังสามีและพ่อแม่ของสามีภายหลังการแต่งงาน และเชื่อฟังลูกเมื่อย่างเข้าสู่วัยชรา เนื่องจากสตรีต้องพำนักอยู่ในบ้านของฝ่ายชาย ดังนั้นเมื่อแต่งงานแล้วจึงได้รับความกดดันจากญาติพี่น้องของสามีและต้องอดทนต่อสภาพตึงเครียดและความทุกข์ทางใจ นอกจากนั้นเนื่องจากการแต่งงานเป็นการผูกพันระหว่างครอบครัวกับครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติจึงสำคัญกว่าความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ดังนั้นจึงไม่อาจระบายความในใจให้สามีฟังได้โดยง่ายและสะใภ้มักจะตกอยู่ในที่นั่งลำบาก ประการที่สาม ภายใต้สภาพเช่นนี้ สตรีจะต้องทำงานเกษตรเช่นเดียวกับชายจึงมักจะต้องใช้แรงงานที่หนัก ยิ่งไปกว่านั้นเนื่องจากสตรีมักจะอยู่ภายใต้การควบคุมของพ่อบ้านและต้องเชื่อฟังคำสั่งจึงไม่เข้าร่วมในการจัดการทางการเกษตรและกลายเป็นเพียงผู้เสนอแรงงานเท่านั้น ดังนั้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรีจึงไม่ทำให้ฐานะของสตรีดีขึ้นแต่กลับแสดงให้เห็นว่าฐานะของสตรีด้อยลง

ในชนบทของไทยนั้นประการแรก ศาสนาพุทธจะยกย่องชายมากกว่าหญิงแต่ก็จำกัดอยู่เฉพาะในพิธีกรรมทางศาสนาและไม่เกี่ยวกับระบบของครอบครัวและเครือญาติโดยตรง ดังนั้นในทางภาพรวมแล้วจึงไม่มีปัจจัยที่ทำให้ฐานะของสตรีด้อยลง ระบบสังคมแบบดั้งเดิมของไทยเป็นองค์กรชนชั้นตามหลักของบุญกรรมซึ่งแตกต่างไปจากญี่ปุ่น และมีลักษณะเด่นคือ เป็นสภาพชนชั้นที่ไม่ตายตัวและเน้นเมตตากรุณาของผู้ใหญ่มากกว่าหน้าที่ของผู้น้อย สำหรับฐานะของสตรีในระบบเช่นนี้จะไม่ชัดเจนเท่ากับกรณีของญี่ปุ่น ประการที่สอง ในทางระบบจะมีแนวโน้มที่จะทำให้ฐานะของสตรีสูงขึ้น ครอบครัวในชนบทไทยจะสร้างขึ้นมาบนพื้นฐานของความรักความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา จะมีความเสมอภาคมากกว่าในครอบครัวของญี่ปุ่น และอำนาจของหัวหน้าครอบครัวก็ไม่เด็ดขาด กล่าวคือไม่มีความนึกคิดเกี่ยวกับ "บ้าน" และความนึกคิดทางสายเลือดก็ไม่รุนแรง ดังนั้นสมาชิกของครอบครัวจะมีเสรีภาพมากกว่าสมาชิกในครอบครัวของญี่ปุ่น ยิ่งไปกว่านั้นถึงแม้จะมีการยอมรับหลักการผูกพันทางสายเลือด แต่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกต่อความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาจะไม่สำคัญมากเท่ากับในครอบครัวของญี่ปุ่น มักจะเท่าเทียมกัน และเนื่องจากสตรีมักอยู่กับครอบครัวที่กำเนิดมาจึงมักได้รับการปกป้องจากพ่อแม่หรือญาติพี่น้องอยู่ตลอดชีวิตและได้รับการเอาใจจากสามี ดัง

นั้นสามีจึงเป็นฝ่ายที่ต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่ต่างไป เกิดความเครียดทางจิตใจที่ต้องอดทนและเอาชนะให้ได้ เนื่องจากลูกเขยมักอยู่ในความดูแลของพ่อตาแม่ยาย จึงไม่อาจประพฤติที่เป็นการเอาเปรียบภรรยาได้ ยิ่งไปกว่านั้นเนื่องจากสตรีได้รับสิทธิพิเศษในการสืบทอดมรดกทางที่ดิน ดังนั้นลูกเขยจึงมักอยู่ในความปกครองของพ่อตาและแม่ยาย สำหรับประการที่สาม นอกจากสตรีจะทำงานเกษตรเทียบเท่ากับชายแล้วยังแบ่งงานบ้านและงานเลี้ยงลูกด้วย แต่ไม่ต้องทำงานเกษตรหนัก เช่น สตรีในชนบทของญี่ปุ่นถึงแม้ว่าลูกเขยจะเข้ามาเพื่อเป็นแรงงานของการเกษตรก็ตามสตรีก็มักไม่ถูกพิจารณาเป็นแรงงานคนใหม่ สำหรับครอบครัวในชนบทของไทยที่อำนาจของพ่อบ้านไม่เด็ดขาดนั้นสตรีก็มีส่วนร่วมในการบริหารงานเกษตรเช่นเดียวกับชาย ดังนั้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรีจึงทำให้ฐานะของสตรีสูงขึ้น ฐานะของสตรีในชนบทไทยจึงสูงกว่าฐานะของสตรีในชนบทญี่ปุ่น ยิ่งไปกว่านั้นฐานะดังกล่าวจะเป็นฐานะในครอบครัวและเครือญาติ สตรีมักจะไม่เข้าร่วมประชุมของหมู่บ้านในสังคมไทยนั้นผู้ชายมักจะมีบทบาทภายนอกเช่นเดียวกับญี่ปุ่น และถึงแม้ว่าฐานะของสตรีในชนบทไทยจะสูงกว่าก็ไม่ใช่ฐานะที่เด็ดขาด แต่จะสูงเมื่อเทียบกับญี่ปุ่นเท่านั้น ทั้งนี้เพราะภาพรวมทางศาสนาพุทธนั้นมีปัจจัยบางอย่างที่จะยกย่องให้ชายมีฐานะสูงกว่าสตรีอยู่แล้ว

หนังสืออ้างอิง

1. (ภาษาญี่ปุ่น) Sakai Toshiro : "Joseinochiinitsuite–rirontekikosatsu (Social Status of Women–Theoretical Explanation)", วารสาร Sociology 5 (2), Shakaigakuleenkyukai, 1957, pp. 2–6.
2. Hanlcs,L.H. : "Merit and Power in the Thai Social Order," American Anthropologist 64(6), 1962, pp. 1247–1250.
3. (ภาษาญี่ปุ่น) Ienaga Saburo: "Nihondotokushisoshi (Japanese Ethical Philosophy in History)", Iwanami, 1952, pp. 73–111.
4. (ภาษาญี่ปุ่น) Mizuno Koichi : "Nihontotainosonshakai (Japanese and Thai Rural Society)": Kyotofuritsu daigakugakujutsuhokoku (jinbun) 19, 1984, pp. 83–99.